

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-41>

УДК 65.016

Грузіна Інна Анатоліївна

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8156-1090>

Inna Gruzina

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СТАДІЇ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ У КОНТЕКСТІ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

METHODOLOGICAL APPROACH TO DETERMINING THE LIFE CYCLE STAGE IN THE CONTEXT OF EFFECTIVE ORGANISATIONAL MANAGEMENT

Анотація. У статті аргументовано авторську позицію щодо процедури визначення актуальної стадії життєвого циклу (ЖЦ) для ефективного управління організацією. Проведено аналіз методик визначення стадій ЖЦ, доведено доцільність розрахунку показників фінансового стану організації як індикатору її позиції на кривій ЖЦ. Запропоновано методичний підхід до визначення стадії ЖЦ організації на підставі розрахунку інтегральних індексів (ІІ) за блоками показників прибутковості, ділової активності, ліквідності, фінансової стійкості та загального інтегрального індексу ЖЦ організації (ЗІЖЦО). Зазначено про необхідність, у разі неможливості прийняти рішення щодо стадії ЖЦ організації, доповнення описаної процедури підходами, що передбачають аналіз грошових потоків організації або визначення стадії ЖЦ на підставі розрахунку агрегованого індексу динаміки (АІД).

Ключові слова: організація, управління, життєвий цикл, ефективність, розвиток.

Summary. The article proves that the key to effective activity of an organisation in the market is determination of its position on the life cycle (LC) curve with realisation of priority of solution of the relevant management tasks. The article provides arguments for the author's position on the procedure for determining the current stage of the LC for the effective management of an organisation. The article analyses methods of determining stages of the LC, which are based on calculation of both quantitative and qualitative indicators, justifies disadvantages of using the qualitative indicators – age, size of organisation, management style, chosen strategy of activity – due to complexity of their calculation, low level of objectivity of results and dependence on experience and qualification of the researcher. The high efficiency of using the calculated indicators of the financial status of an organisation as an indicator of its position on the LC curve has been proved. Based on the results of the analysis of experts' opinions, a methodical approach to determining the stage of LC of an organisation has been proposed, based on the calculation of integral indices (II) by blocks of indicators of profitability, business activity, liquidity, financial stability and the overall integral index of LC of an organisation (OILCO). The simplicity of implementation of the approach is justified due to clear calculation algorithms, their applicability regardless of the form of ownership and field of activity of organisations. The necessity, in case of impossibility to make a decision about the stage of organisation's LC, to complete the described procedure with approaches that involve analysis of the organisation's cash flows or determination of the stage of LC based on the calculation of the aggregate dynamics index (ADI) is noted. The main advantages of the proposed methodical approach to determining the current stage of the organisation's LC are determined, which will allow identifying its position on the LC curve by using a quantitative analysis, taking into account a set of indicators reflecting various aspects of activity, to predict the probability of its further development or decline.

Keywords: organisation, management, life cycle, efficiency, development.

Постановка проблеми. Запорукою ефективною діяльності організації на ринку є визначення її позиції на кривій ЖЦ з усвідомленням відповідних їй управлінських завдань. Усвідомлення особливостей зміни властивостей діяльності організа-

ції, її чутливості до впливу зовнішніх факторів на стадіях ЖЦ є для керівників ефективним інструментом управління, попередження загроз, забезпечення розвитку та подовження періоду її функціонування. Відсутність єдиного методичного

підходу до визначення актуальної стадії ЖЦ організації часто пояснюється відсутністю практики розрахунку необхідних показників діяльності, що спрямовує дослідження на пошук методик з мінімальною кількістю індикаторів, сформованих на підставі фінансово-господарської інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Наукова література нараховує розмаїття методик визначення стадій ЖЦ організації. Так, Лобачева І.Ф. та Сопільняк М.В. [1] у своїх дослідженнях прагнули визначити сигнали наближення кризових ситуацій для коригування діяльності. Тобто увага концентрувалась на характеристиках стадії занепаду. Дідик Л.М. [2] обмежила сферу застосування наявних методик виключно результатами опитування керівників або власників бізнесу. Їх досвід та знання специфіки діяльності організації є цінними, однак, доцільним є його використання як доповнення до емпіричних досліджень.

Систематизація існуючих підходів до ідентифікації стадій ЖЦ за критеріями використання кількісних та якісних показників діяльності виявила, що деякі фахівці, зокрема, Дончак Л.Г. та Ціхановська О.М. [3], так само, як і Aharony J., Falk H., Yehuda N. [4] вважають достатнім для визначення стадії ЖЦ використання 1–2 показників. Матюшенко О.І. [5] та Quinn R.E. & Cameron K. [6] використовують індикатори якісного та кількісного характеру, досліджують їх динаміку, доповнюють співставленням з даними інших організацій, характеристиками середовища, темпами розвитку галузі. У свою чергу, Lippitt G.L., Schmidt W.A. [7] для аналізу використовуються лише якісні показники (вік, розмір, стиль управління), але це має дещо суб'єктивний характер, адже визначення стадії залежить від досвіду, знань, інтуїції дослідника. Якісні показники корисні як доповнення до розрахунку кількісних показників для обґрунтування позиції організації на шляху власного розвитку.

Мета статті. Вважаючи на велику кількість підходів до визначення актуальної стадії ЖЦ організації, метою статті є обґрунтування переліку показників, розрахунок яких допоможе охарактеризувати діяльність організації на стадіях ЖЦ для їх чіткої ідентифікації.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Більшість існуючих методик визначення стадій ЖЦ організації схилиється до комплексної процедури розрахунку показників. Кількісні показники допускають можливість їх чіткого визначення, спрощуючи процедуру дослідження динаміки. Це допомагає у розмежуванні стадій ЖЦ шляхом встановлення інтервалів показника для кожної з них.

Досліджуючи специфіку діяльності організації на кожній стадії ЖЦ, науковці вивчають її фінансовий стан та тенденції його зміни, обумовлені різними позиціями організації на кривій ЖЦ. Це поняття відображає якісний аспект стану організа-

ції, але піддається вимірюванню. Тобто доцільно обрати підхід, що дозволяв би шляхом розрахунку показників різних сфер діяльності охарактеризувати стійкість фінансового стану організації.

Заслуговує на увагу методика, яка виділяє блоки показників прибутковості, ділової активності, ліквідності та фінансової стійкості організації [8]. Доцільність їх використання пояснюється наступним. Показники прибутковості є індикатором результативності організаційної діяльності, кількісною мірою її успішності [9]. На стадії народження та у точці переходу до стадії зростання важливим є вивчення не абсолютних показників прибутковості, що невисокі через відсутність стабільної діяльності, а відносних. Їх позитивна динаміка відображає розвиток організації та перспективи наближення до стадії зрілості та зниження ризику не отримання прибутку. Тенденція до зниження показників або їх коливання вимагає зміни стратегії діяльності для попередження кризового стану та занепаду. Результати їх аналізу дозволяють оцінити ймовірність ефективного функціонування організації за обраним напрямом діяльності.

Другий блок показників характеризує стан ділової активності організації – ефективність використання ресурсів, її здатність до розвитку та формування інноваційно-інвестиційного потенціалу, перспективи позитивної динаміки операційної, інвестиційної, фінансової та маркетингової діяльності, тобто створення умов для зростання вартості організації [1]. Аналіз показників блоку дозволить визначити позицію організації на кривій ЖЦ, розробити управлінські рішення з акцентом на посилення ділової активності на стадіях ЖЦ [3]. Передчасно робити висновки за рівнем показників другого блоку на стадії народження організації, оскільки рідко вона функціонує на повну потужність, але зростання показників є сигналом розвитку, переходу до стадії зростання / оновлення, їх стабілізація підтверджує настання стадії зрілості, а зниження – стадії занепаду.

Фінансовий стан організації залежить від рівня показників ліквідності, як індикатору її платоспроможності. Недостатній рівень ліквідності спостерігається на стадії народження. Про перехід до стадії зростання / оновлення свідчить зростання рівня показників з їх стабілізацією й досягненням нормативного значення на стадії зрілості. Якщо цього не відбувається, це свідчить про ймовірність кризового стану організації та настання стадії занепаду. Прагнення не допустити банкрутства організації має доповнюватись коригуванням стратегії діяльності з аналізом фінансової складової системи стратегічних показників.

Показники четвертого блоку є індикатором розвитку організації, ефективного управління структурою капіталу, активів, грошових потоків на стадіях ЖЦ. Критичної значущості набуває

аналіз показників на стадії народження, їх динаміки – на стадії розвитку. На стадії зрілості, коли відсутній розвиток нових напрямів діяльності та освоєння нових ринкових сегментів, інформативними є результати аналізу показників виробничого потенціалу. Незадовільний стан основних засобів, низький рівень коефіцієнтів модернізації та реальної вартості майна можуть спровокувати перехід на стадію занепаду через зниження рівня конкурентоспроможності, старіння ресурсів при одночасному зростанні рівня агресивності політики конкурентів.

Ідентифікація стадії ЖЦ організації має базуватись на результатах розрахунку показників на підставі фінансової звітності та використанні методичного підходу на рис. 1.

Результатом першого кроку є розрахунок показників у складі блоків, що застосовуються фінансовими менеджерами для економічного аналізу та оцінки фінансового стану організацій [8]. На другому кроці формується матриця вихідних даних, які на наступному кроці приводяться в індексну форму з діапазоном від 0 (найгірше значення) до 1 (найкраще значення)

окремо для показників, зростання яких є індикатором покращення стану організації, для таких, зниження яких свідчить про покращення ситуації, та таких, які мають оптимальне значення. Це дозволяє аналізувати показники з різними величинами виміру й широкою варіацією значень та привести їх до загальної єдності. Розрахунок Π за блоками показників відбувається з урахуванням вагомості (формули 1–4) [8]:

$$\Pi_1 = \sum_1^8 I_{ij} \times K_{ij} \quad (1)$$

$$\Pi_2 = \sum_1^{14} I_{ij} \times K_{ij} \quad (2)$$

$$\Pi_3 = \sum_1^5 I_{ij} \times K_{ij} \quad (3)$$

$$\Pi_4 = \sum_1^{10} I_{ij} \times K_{ij} \quad (4)$$

де I_{ij} – i -й індекс у j -ій сукупності;

K_{ij} – вагомість i -го індексу у j -ій сукупності.

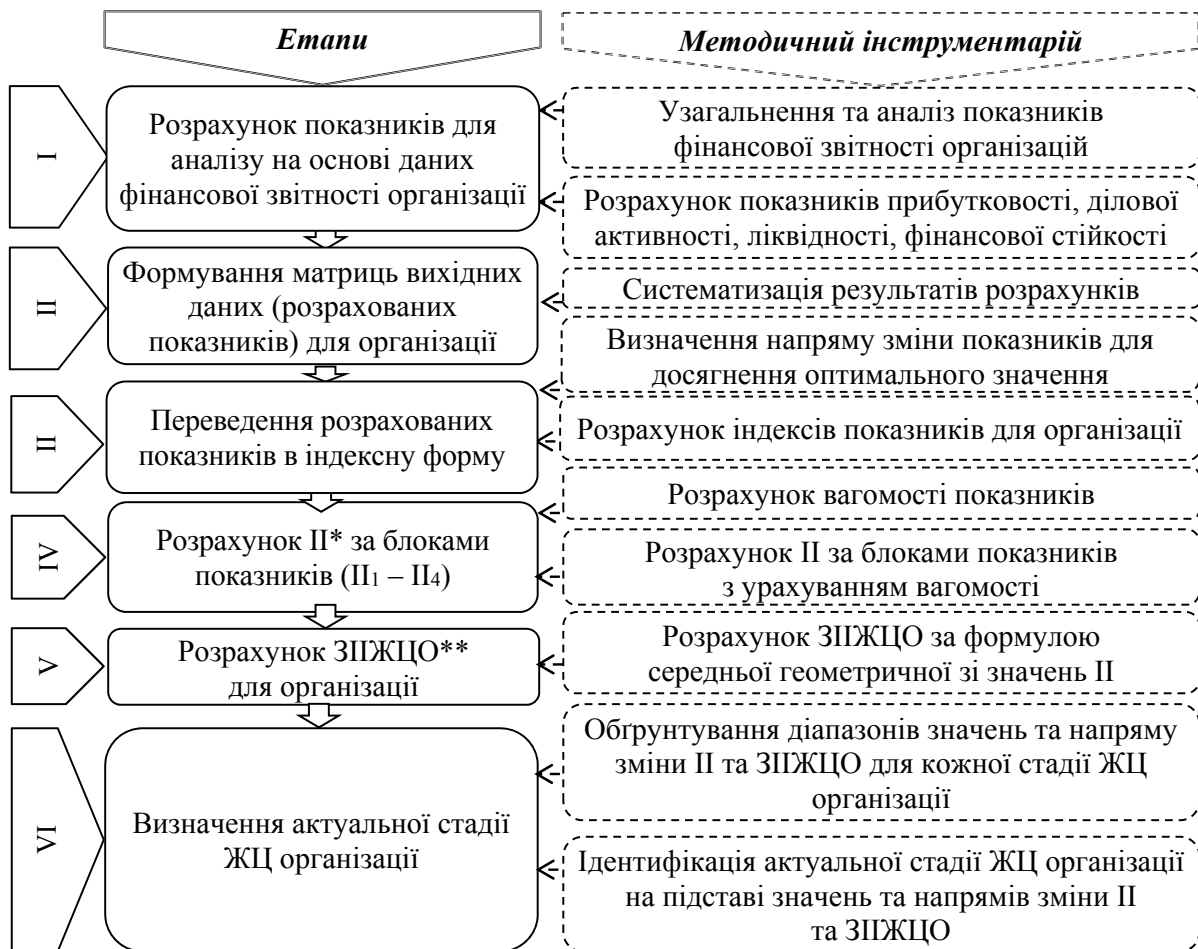

Рисунок 1 – Методичний підхід до визначення стадії ЖЦ організації

Джерело: [2; 8]

Останній крок процедури передбачає розрахунок ЗПЖЦО (формула 5):

$$\text{ЗПЖЦО} = \sqrt[4]{(1+I_1) \times (1+I_2) \times (1+I_3) \times (1+I_4)} - 1 \quad (5)$$

Авторами у [8] шляхом аналізу діяльності українських організацій обґрунтовано діапазон значень Π та ЗПЖЦО, що характеризують перебування організації на стадіях ЖЦ. Однак, виявлене співпадіння діапазонів значень показників на стадіях: народження та ліквідації; інтенсивного зростання, оновлення та занепаду; зрілості та оновлення підтверджує важливість для визначення актуальної стадії окрім значення показників й тенденції їх зміни. Щодо ідентичності інтервалів показників на стадіях народження та ліквідації, то спостерігається зростання показників від 0 до граничних значень при народженні організації та їх зміна у зворотному напрямку на стадії ліквідації. Так само відбувається на стадіях інтенсивного зростання та занепаду – позитивна динаміка від мінімального до максимального значення діапазону сигналізує про наближення до стадії зрілості, їх зміна у зворотному напрямку – до стадії занепаду. Визначення діапазонів зміни показників на стадії оновлення ускладнене дуальним характером сценарію розвитку організації, адже стадія оновлення може наставати на стадії зрілості або занепаду. Спостерігається співпадіння діапазонів індексів на стадіях зростання та оновлення, але стадія оновлення з визначеним діапазоном настає після стадії занепаду, тобто у разі фіксації негативної динаміки показників діяльності. Щодо переходу організації на стадію оновлення після стадії зрілості, то через певний період ймовірна стабілізація показників, що свідчатиме знову про настання стадії зрілості, як наслідку циклічного характеру розвитку організації та можливості проходження декількох ДЦ впродовж ЖЦ (табл. 1).

Отже, точним визначення стадії ЖЦ організації стає при дослідженні динаміки показників впродовж кількох періодів діяльності та доповненні аналізу значень показників аналізом напрямку їх зміни для ідентифікації стадій з однаковим інтервалом значень.

У разі неможливості прийняти рішення щодо стадії ЖЦ організації доцільним є доповнення описаного підходу аналізом грошових потоків організації [5] або розрахунком АІД [11].

На думку фахівців [12], проходження організації стадіями ЖЦ відзначається різними характеристиками фінансових потоків. Так, вирішення пріоритетних управлінських завдань на стадії народження потребує фінансових вкладень. По мірі розвитку організації вони перекриваються фінансовими надходженнями від реалізації продукції, зберігаючи, однак, від'ємні значення грошового потоку. Про перехід до стадії зростання сигналізує досягнення нульового значення грошовим потоком та його зростання. Стадія зрілості відрізняється стабілізацією грошового потоку, що, однак, має тенденцію до зменшення після проходження кризи стабільності, та сигналізує настання стадії занепаду, коли значення грошового потоку знижується до рівня, нижчого за рівень витрат на поточну діяльність, що потребує фінансових вливань для функціонування. Якщо організація не може це забезпечити, то ЖЦ закінчується ліквідацією. На стадії оновлення, що може настати на стадії зрілості завдяки спроможності керівництва передбачити негативні тенденції, та на стадії занепаду, коли зафіксоване зниження показників діяльності, може бути два варіанти зміни значень грошових потоків. За першого варіанту відсутнє його нульове значення та відзначається тенденція до зростання. За другого – напрями зміни значень грошового потоку є ідентичними до тенденцій стадії зростання.

Відповідальність за визначення стадії ЖЦ організації лежить не на рівні значень операційного,

Таблиця 1 – Діапазон значень індексів для стадій ЖЦ організації

Найменування показника	Стадії ЖЦ організації					
	Народження	Інтенсивного зростання	Зрілості	Занепаду	Оновлення	Ліквідації
Π прибутковості	0-0,28↑	0,28-0,7↑	0,7-0,8↑↓	0,7-0,28↓	0,28-0,7↑ >0,8↑	0,28-0↓
Π ділової активності	0-0,16↑	0,16-0,58↑	0,58-0,68↑↓	0,58-0,16↓	0,16-0,58↑ >0,68↑	0,16-0↓
Π ліквідності	0-0,37↑	0,37-0,79↑	0,79-0,89↑↓	0,79-0,37↓	0,37-0,79↑ >0,89↑	0,37-0↓
Π фінансової стійкості	0-0,34↑	0,34-0,72↑	0,72-0,82↑↓	0,72-0,34↓	0,34-0,72↑ >0,82↑	0,34-0↓
ЗПЖЦО	0-0,38↑	0,38-0,62↑	0,62-0,72↑↓	0,62-0,38↓	0,38-0,62↑ >0,72↑	0,38-0↓

Примітка: ↑↓ – напрям зміни показника

Розроблено автором на підставі [8; 10]

інвестиційного та фінансового потоків, а на дотриманні норми їх співвідношення. На стадії народження організація не може акумулювати кошти для фінансування бізнесу через недоступність економії на масштабах, незначні обсяги збуту, невпевнені ринкові позиції. Розміри інвестиційного грошового потоку, обумовлені актуальною потребою структури та обсягів довгострокових активів, мають від'ємне значення. Позитивними є значення фінансового грошового потоку, що забезпечується коштами власників бізнесу. Проблеми недостатнього рівня операційного грошового потоку можуть виникати і на стадії зростання через потребу в оборотному капіталі при одночасній неможливості її задовольнити за допомогою безвідсоткових зобов'язань. Важливим є забезпечення стійкого грошового потоку від операційної діяльності. На цій стадії ймовірними є проблеми фінансування стрімкого зростання організації. Залучення до участі у капіталі та процесі прийняття рішень нових учасників може загрожувати власникам бізнесу ризиком втрати контролю. Звернення до довгострокових кредитів може негативно позначитись на структурі капіталу через зростання частки позикового капіталу [13]. Але ці варіанти призведуть до зростання або фінансового, або інвестиційного грошового потоку. Позиція організації на стадії зрілості свідчить про спроможність долати кризи попередніх стадій. На стадії занепаду очікуваною є негативна динаміка грошових потоків, що, без зовнішніх грошових надходжень у якісну перебування організації, закінчується її ліквідацією.

У літературі відсутній опис поведінки грошових потоків на стадії оновлення організації, адже науковці розглядають її як фазу ДЦ у межах стадії зрілості, що означає ідентичні тенденції зміни грошових потоків. Це є дискусійним питанням, адже тенденції на стадії оновлення більше нагадують тенденції на стадії зростання. Відмінність у випадку оновлення на стадії зрілості полягає у відсутності проблем недостатнього рівня операційного грошового потоку, які фіксуються на стадії зростання. Так само організація потребує додаткового фінансування через потребу у реструктуризації та освоєння нових напрямів діяльності. Як і на стадії зростання, зростають фінансовий та інвестиційний потоки. Щодо оновлення у період занепаду організації, то ймовірна проблема недостатнього рівня операційного потоку та необхідність забезпечення його зростання. Тобто характеристики грошових потоків ідентичні до їх поведінки на стадії зростання.

Відповідно до процедури реалізації підходу до визначення стадії ЖЦ на підставі розрахунку АІД [11], ключовим є формування переліку показників, значення яких дозволять відокремити одну стадію від іншої. Вченими узагальнено найчастіше використовувані показники, серед яких: розмір та вік організації, пріоритети менеджменту,

організаційна структура, стратегічні цілі, темпи зростання бізнесу, показники фінансового стану, частка ринку, прибуток та інвестиції у основний капітал [4, 14].

Іноді для ідентифікації стадій ЖЦ використовуються якісні характеристики – тип організаційної структури, ступінь формалізації процесів, пріоритети менеджменту, що відносяться до управлінської сфери. Вони опосередковано відображують позицію організації на кривій ЖЦ. Але пріоритети менеджменту часто визначаються суб'єктивними параметрами – рівень кваліфікації та компетентності управлінців, вміння правильно приймати рішення. Складно використовувати такі характеристики системи управління, як лідерство, культура, пріоритети груп зацікавлених сторін; наявність криз та конфліктів, основні проблеми менеджменту [6; 7]. Через це більшість дослідників орієнтується на кількісні показники визначення стадії ЖЦ, узагальнення яких здійснюється шляхом розрахунку АІД, за значенням якого ідентифікується поточна стадія ЖЦ [11].

Висновки. Застосування описаного методичного підходу дозволить ідентифікувати актуальну стадію ЖЦ організації, спираючись на об'єктивні характеристики ефективності її діяльності та фінансового стану. Вивчення характеру та інтенсивності зміни показників дозволить спрогнозувати ймовірність переходу організації на наступну або повернення на попередню стадію та швидкість настання цієї події. Переведення показників у співставну індексну форму дозволяє використовувати підхід для організацій різних сфер та масштабів діяльності. Простота та зрозумілість методик розрахунку, що реалізуються стандартними комп'ютерними програмами, знижують ймовірність помилок. Доступність інформації у формах звітності організацій дозволяє сформувати масив даних для розрахунку ІІ та ЗПЖЦО. До того ж забезпечена можливість оцінки динаміки індексів та тенденцій розвитку організацій, адже фінансові показники мають виражену тенденцію зміни в процесі руху організації по кривій ЖЦ. Серед недоліків підходу – не врахування факторів поза межами фінансової звітності, через що він іноді доповнюється якісним аналізом – періоду функціонування, виробничих можливостей, іміджу, використовуваних технологій тощо. Однак, інтеграція підходів до визначення стадії ЖЦ організації у єдиний підхід дозволить ідентифікувати позицію організації на кривій ЖЦ за допомогою кількісного аналізу комплексу показників різних аспектів діяльності, спрогнозувати ймовірність її розвитку. Розуміння переліку необхідних для певного етапу функціонування організації компетенцій, усвідомлення їх наявності або нестачі для вирішення управлінських завдань підвищує ймовірність успішної діяльності, поступового пересування організації стадіями ЖЦ, оминаючи стадію занепаду та ліквідації.

Список використаних джерел:

1. Лобачева І. Ф., Сопільняк М. В. Оцінювання ділової активності підприємства на стадіях його життєвого циклу. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Вип. 6(11). С. 224–229.
2. Дідик Л. М. Фінансова складова життєвого циклу підприємства. *Економічний вісник НГУ*. 2010. №1. С. 55–62.
3. Дончак Л. Г., Ціхановська О. М. Ділова активність підприємства та шляхи її зміцнення. *Вісник Мукачівського державного університету. Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 250–255.
4. Aharony J., Falk H., Yehuda N. Corporate Life Cycle and the Value Relevance of Cash Flow versus Accrual Financial Information. *Working Paper*, 2006. 34 p. URL: <https://ssrn.com/abstract=655682> (дата звернення: 27.05.2025).
5. Матюшенко О. І. Проблематика підходів до визначення стадії життєвого циклу підприємства. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. №262. С. 61–67. DOI: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/92322>
6. Quinn R. E., Cameron K. Organization life-cycles and shifting criteria of effectiveness: some preliminary evidence. *Management Science*. 1983. Vol. 29. №1. P. 33–51.
7. Lippitt G. L., Schmidt W. A. Crisis in a developing organization. *Harvard Business Review*. 1967. Vol. 45. № 6. P. 102–112.
8. Корягіна С. В. Методика розрахунку та аналіз показників життєвого циклу підприємства. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2003. №469. С. 421–427.
9. Чорна Л. О. Прибуток як інтегральний показник господарської діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2013. №1. 2013. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1997> (дата звернення: 13.05.2025).
10. Дайновський Ю.А., Корягіна С.В., Ситник Н.С. Управління життєвим циклом підприємств з урахуванням рівня концентрації цільового контингенту. *Вісник Львівської державної академії ветеринарної медицини*. 2003. Том 5 (№1). С. 109–111.
11. Ярмач М. Р. Визначення стадії життєвого циклу сільськогосподарського підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2016. №2(48). 247–254. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/15502> (дата звернення: 26.05.2025).
12. Домбровський В. С., Пластун О. Л. Врахування фази життєвого циклу підприємства як чинника попередження його банкрутства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. №9 (99). С. 113–120.
13. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент. Київ: Ніка-Центр, 2014. 656 с.
14. Мілінчук О. В. Методичні аспекти визначення стадії життєвого циклу організації. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. №4(16). С. 90–100.

References:

1. Lobacheva I. F., Sopilnyak M. V. (2018) Otsynuyuvannya dilovoyi aktyvnosti pidpryyemstva na stadiyakh yoho zhyttyevoho tsykladu [Evaluation of business activity of an enterprise at the stages of its life cycle]. *Pryazovskyy ekonomichnyy visnyk*, vol. 6(11), pp. 224–229. (in Ukrainian)
2. Didyk L. M. (2010) Finansova skladova zhyttyevoho tsykladu pidpryyemstva [Financial component of the enterprise life cycle]. *Ekonomichnyy visnyk NHU*, no. 1, pp. 55–62. (in Ukrainian)
3. Donchak L. H., Tsikhanovska O. M. (2017) Dilova aktyvnist pidpryyemstva ta shlyakhy yiyi zmitsnennya [Business activity of the enterprise and ways of its strengthening]. *Visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Ekonomika i suspilstvo*, vol. 10, pp. 250–255. (in Ukrainian)
4. Aharony J., Falk H., Yehuda N. (2006) Corporate Life Cycle and the Value Relevance of Cash Flow versus Accrual Financial Information. *Working Paper*, 34 p. Available at: <https://ssrn.com/abstract=655682>
5. Matyushenko O. I. (2013) Problematyka pidkhodiv do vyznachennya stadiyi zhyttyevoho tsykladu pidpryyemstva [Problems of Approaches to Determining the Stage of the Enterprise Life Cycle]. *Kultura narodov Prychornomor'ya*, no. 262, pp. 61–67. DOI: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/92322> (in Ukrainian)
6. Quinn R. E., Cameron K. (1983) Organization life-cycles and shifting criteria of effectiveness: some preliminary evidence. *Management Science*, vol. 29, no. 1, pp. 33–51.
7. Lippitt G. L., Schmidt W. A. (1967) Crisis in a developing organization. *Harvard Business Review*, vol. 45, no. 6, pp. 102–112.
8. Koryahina S. V. (2003) Metodyka rozrakhunku ta analiz pokaznykiv zhyttyevoho tsykladu pidpryyemstva [Methodology for calculating and analysing enterprise life cycle indicators]. *Visnyk natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika"*, no. 469, pp. 421–427. (in Ukrainian)
9. Chorna L. O. (2013) Prybutok yak intehralnyy pokaznyk hospodarskoyi diyalnosti pidpryyemstva [Profit as an integral indicator of an enterprise's economic activity]. *Efektivna ekonomika*, no. 1. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1997> (in Ukrainian)
10. Daynovskyy Yu.A., Koryahina S.V., Sytnyk N.S. (2003) Upravlinnya zhyttyevym tsyklom pidpryyemstv z urakhuvanniam rivnya kontsentratsiyi tsilovoho kontynhentu [Management of the life cycle of enterprises with regard to the level of concentration of the target population]. *Visnyk Lvivskoyi derzhavnoyi akademiyi veterynarnoyi medytsyny*, vol. 5 (no. 1). pp. 109–111. (in Ukrainian)
11. Yarmak M. R. (2016) Vyznachennya stadiyi zhyttyevoho tsykladu silskohospodarskoho pidpryyemstva [Determination of the life cycle stage of an agricultural enterprise]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Ekonomika*, no 2(48), pp. 247–254. Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/15502> (in Ukrainian)

12. Dombrovsky V. S., Plastun O. L. (2009) Vrakhuvannya fazy zhyttyevoho tsyklu pidpryyemstva yak chynnyka poperedzhennya yoho bankrutstva [Consideration of the phase of the enterprise life cycle as a factor of preventing its bankruptcy]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 9 (99), pp. 113–120. (in Ukrainian)
13. Blank I. A. (2014) *Finansovyy menedzhment* [Financial management]. Kyiv: Nika-Tsentr, 656 p. (in Ukrainian)
14. Milinchuk O. V. (2012) *Metodychni aspekty vyznachennya stadiyi zhyttyevoho tsyklu orhanizatsiyi* [Methodical Aspects of Determining the Stage of the Organisation's Life Cycle]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, no. 4(16), pp. 90–100. (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 09.06.2025